

5. Сухоребра О. П. Облік і контроль витрат виробництва (на прикладі зернопереробних підприємств Кіровоградської області): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2003. — 19 с.
6. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.
7. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Затверджено наказом Мініфіну України від 30 листопада 1999 р. № 291.
9. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / пер. з англ. ред. С. Ф. Голова. — К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. — 1272 с.
10. Економічна енциклопедія : у 3 т. — Т. 1 / редкол.: С. В. Мочерний. — К.: Академія, 2000.
11. Лист Інституту української мови НАН України від 14.04.2006 р. № 307/365.
12. Сопко В. В. Проблемы учета затрат на производство и калькуляция себестоимости продукции в промышленности. Автореф. дис... д-ра екон. наук. — К., 1980. — 45 с.
13. Палий В. Ф. Основы калькулирования. — М.: Финансы и статистика, 1987. — 288 с.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2008 р.

УДК 657.22

Є. О. Безкоровайний,
аспірант кафедри обліку в кредитних і бюджетних
установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

В статье рассматривается понятие и особенности банковского кредитования для физических лиц и показано реалии сегодняшнего дня банковской системы на уровне кредитования физических лиц.

In the article a concept and features of the bank crediting is examined for physical persons and realities of today of the banking system are shown at the level of crediting of physical persons.

Ключові слова: банківський кредит, фізичні особи, іпотека, оцінка, розвиток.

На сучасному етапі економічного розвитку важливе місце у пошуку шляхів виходу України з кризового стану займає подальше удосконалення форм кредиту, формування ефективної кредитної системи.

Значну роль у задоволенні виникаючих потреб населення, підвищенні його життєвого рівня, забезпеченні соціально-економічного розвитку країни відіграє така форма кредиту, як кредити фізичним особам, що надається населенню для задоволення різноманітних потреб.

Теоретичні питання та практичні аспекти кредитування фізичних осіб досліджені в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених, а саме: В. В. Гончаренком, О. Т. Євтухом, В. Д. Лагутіним, А. М. Морозом, М. Д. Алексієнком, М. І. Савлуком, В. Т. Сусіденком, Б. Едвардс, Ж. Матук, Е. Рід, П. Роуз, М. Шульте, К.-Д. Якоб, В. Захарова, А. Казімагомедова, О. Лаврушина, Г. Панової, В. Полякова.

Проте питання банківського кредитування фізичним особам в умовах ринкової економіки вимагають подальших досліджень. На особливу увагу заслуговує впровадження нових кредитних продуктів, що надаються населенню України, з врахуванням зарубіжної практики банківських установ, а також розвиток ринкової інфраструктури, пов'язаної з наданням кредитів населенню.

Кредити, що надаються фізичним особам, умовно можна поділити на три групи: іпотечні, кредити на купівлю авто, споживчі кредити. Всі ці напрями активно розвивають більшість банків [7, с. 65].

Іпотечний кредит — це особливий вид відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна. Банківський споживчий кредит — необхідний інструмент стимулювання національного господарства, без якого не можуть успішно працювати товаровиробники [8].

При кредитуванні фізичних осіб поширеною формою кредитування є спожитий кредит, який прискорює реалізацію товарів широкого вжитку і побутових послуг, збільшує платоспроможність населення.

В умовах банківського кредиту кредитором — є банк, позичальником — фізичні особи. При переході до ринкової економіки принципово змінюється об'єктно-суб'єктний механізм організації банківського кредитування. Головне значення в механізмі банківського кредиту має вже не вибір об'єкта, а оцінка суб'єкта кредитної угоди. Доцільно зазначити, що у колишньому союзі кредит надавався тільки для юридичних осіб.

У функціонуючій економіці має місце досить жорстка міжбанківська конкуренція за кредитне обслуговування клієнтів. Можна виділити такі особливості банківського кредитування фізичних осіб, а саме:

- позичальник самостійно вільно вибирає той банк, в якому б він хотів отримати позику;

- фізична особа має право одночасно брати позики в різних банках;

- банківський кредит надається при укладенні кредитного договору;

- всі питання, що виникають з приводу кредитування, вирішуються на договірній основі безпосередньо між банком і позичальником;

- згідно з договором кожний із суб'єктів кредитних відносин бере на себе певні зобов'язання.

Кредитний договір укладається банком для кожного позичальника індивідуально (Правлінням банку, Кредитним комітетом, Комісією тощо) більшістю голосів і оформляється протоколом.

В сучасних умовах господарювання на ринку склалися певні обмеження щодо кредитування фізичних осіб, спрямовані на зниження кредитних ризиків банків. Кредити не надають:

- нерезидентам;

- неплатоспроможним клієнтам із незадовільним фінансовим становищем;

- для погашення іншого кредиту чи заборгованості за кредитом;

- клієнтам — засновникам або керівникам підприємств, щодо яких є негативна інформація;

- за неплатоспроможності клієнта надати ліквідну заставу або інше забезпечення, що гарантувало б повернення кредиту і відсотків;

- клієнту, сукупний місячний дохід якого не забезпечує щомісячного повернення частки кредиту і сплати нарахованих відсотків;

- фізичним особам, які в період дії кредитного договору досягнуть пенсійного віку [1, с. 49].

Загальна сума кредитів, позик, авансів готівкою, гарантій, порук та індосаментів, наданих першим керівникам банку та іншому управлінському персоналу, не повинна бути більшою за 10 % основного капіталу банку, а в кооперативних банках вона не повинна бути більшою 25 % основного капіталу [4].

Значну загрозу стабільності фінансового стану банків несе надто ризикована кредитна політика з метою отримання надмірно високих прибутків. Хоча і для боротьби з конкуренцією банки часто знижують відсотки кредитування для більшої привабливості фізичної особи на отримання кредиту, що і спостерігається в табл. 1.

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ КРЕДИТУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Роки	2003	2004	2005	2006	(з 01—11. 2007)
Вимоги банків за наданими кредитами, млн грн	67835	88579	143418	245226	403635
Відсотки банків за наданими кредитами, %	17,5	15,2	14,6	14,1	13,5

За даними табл. 1 видно, що з кожним роком кредитні лінії банківської системи України все більше розширюються шляхом зменшення відсоткової ставки за користування кредитом, що веде за собою збільшення обсягів кредитування. За період 2003—2007 рр. відсоткова ставка зменшилась на 4,0 % — це доволі незначне зниження ставки за користування кредитом. Проте, це можна пояснити тим, що українські банки не мають такої довіри до населення, як, наприклад, зарубіжні банки, у яких відсоткова ставка за наданими кредитами фізичним особам становить приблизно 4,5 % за рік [8]. А це означає, що населення, яке користується кредитами, наданими банками для їх користування, відноситься з повагою і подякою, а тому відсотки сплачуються регулярно, суми кредитів вчасно погашаються і банки майже не ризикують своєю фінансовою стабільністю.

При проведенні кредитної політики банки виходять із необхідності забезпечити поєднання інтересів банку, його акціонерів і вкладників та господарських суб'єктів із врахуванням загальнодержавних інтересів. Банки самостійно визначають порядок залучення та використання коштів, проведення кредитних операцій, встановлення рівня відсоткових ставок і комісійних винагород. Вони відповідають за своїми зобов'язаннями перед клієнтами всім належним їм майном і коштами. Рішення щодо надання кредитів позичальникам, незалежно від запрошуваного розміру кредиту, приймається колегіально [7, с. 37].

В сучасних умовах господарювання виділяють три основні рівні системи принципів банківського кредитування фізичних осіб, які характерні для України:

1) загальноекономічні принципи кредитування (відповідність ринковим відносинам, раціональність, ефективність, комплексність та розвиток);

2) особливі принципи кредитування, поза якими кредит втрачає свій специфічний економічний зміст (поверненість, забезпеченість, строковість, платність, цільове спрямування);

3) часткові, одиничні принципи кредитування, або правила кредитування, які випливають з кожного особливого принципу й можуть по-різному проявлятися в конкретних кредитних операціях.

Загальноекономічні та особливі принципи кредитування, а також правила кредитування взаємозв'язані, певним чином, вони взаємно переходять одне в одне.

Принципи банківського кредиту в процесі можуть змінюватись. Розвиток економіки, зміна характеру економічних відносин спричиняють як появи нових принципів, що відповідають новим умовам, так і зміні сутності традиційних принципів кредитування. Кредити, які надаються банками, можна класифікувати за різними ознаками. Лише комплексний підхід до виділення видів банківського кредиту дозволяє найповніше охарактеризувати кредитні операції банків [5, с. 46].

Кожному із видів банківського кредиту притаманні конкретні ознаки, організаційні способи надання позик та їх погашення.

Короткострокові кредити надаються банками фізичним особам на цілі поточної господарської діяльності в разі виникнення в них тимчасових фінансових труднощів у зв'язку із витратами, які не забезпечені надходженнями коштів у відповідному періоді (відпочинок, подорожі, купівля предметів домашнього вжитку).

Середньострокові кредити надаються на оплату обладнання, на поточні витрати, купівлю побутової техніки. Довгострокові кредити надаються банками позичальникам для купівлі нерухомості, транспортних засобів тощо. Проте в Україні переважно надаються середньострокові кредити.

За термінами погашення виділяють такі кредити, що надаються в Україні банками для фізичних осіб:

— кредит на виплату платежу — характеризується поверненням самого кредиту і відсотків за нього щомісячно рівними частинами;

— кредити одноразового погашення — виділяються погашенням кредиту і відсотків за нього одночасно.

В даний момент часу досить поширеною формою кредиту на Україні є револьверний кредит. Револьверний кредит — це позичка, що надається банком клієнту в межах встановленого ліміту заборгованості, який використовується повністю або частинами і поновлюється в міру погашення раніше виданого кредиту. Його особливість — можливість автоматичного поновлення коштів на картрахунку. Револьверний кредит може надаватися як у вигляді овердрафту, так і кредитною картою [2, с. 37].

Кредити на будівництво, купівлю житла виділяють в окрему категорію і мають назву — іпотечні кредити, які на даний період знаходяться ще на стадії розвитку в Україні.

З розвитком банківської системи в Україні умови кредитування стають все доступнішими, але водночас характеризуються жорсткістю та принциповістю надання кредитів для фізичних осіб. Відповідний порядок прийняття рішення банком про видачу кредиту для фізичних осіб включає:

- розгляд заявки позичальника на отримання кредиту;
- аналіз фінансового стану (кредитоспроможності) клієнта;
- розробка умов позики; підготовка та укладання кредитного договору;
- визначення порядку забезпечення кредиту, гарантій повернення позики;
- процедура надання позики;
- процедура погашення позики;
- контроль за кредитною операцією.

Кредити фізичним особам надаються, як у національні, так і в іноземній валюті, для купівлі автомобіля, квартири, інвестиції у житлове будівництво, а для придбання товарів тривалого користування — як правило, лише в національній. Позички в іноземній валюті надаються резидентам за операціями з використанням карток міжнародних платіжних систем.

Для клієнтів — фізичних осіб особливе значення має термін кредитного процесу. Оскільки в ньому задіяний продавець, який уклав договір про співробітництво з банком, тривалість цього процесу залежить від схеми їх взаємодії та оперативності надання банком кредиту [1, с. 50].

Доцільно виділити окремі негативні явища, які мають місце в кредитуванні фізичних осіб банками, а саме недостатній розвиток іпотечних кредитів, які надаються банками. Активний розвиток

іпотечних послуг сприятиме оновленню потреб людини, розвитку суспільства на інтелектуальному рівні, поступливістю до нових для України технологій.

Отже, в умовах ринкової трансформації економіки банки постійно нарощують обсяги кредитування економіки, про що свідчить зростання частки надання банками кредитів фізичним особам за останні п'ять років; у свою чергу, в Україні існують проблеми банківської системи, які, певним чином, перешкоджають розширенню кредитування; проблема формування довгострокових кредитних ресурсів; проблема складності комплексу документів на отримання кредиту; недостатній розвиток іпотечних послуг.

Література

1. *Арістова А.* Особливості кредитування банками фізичних осіб // Вісн. Нац. банку України. — 2003. — № 2. — С. 49—50.
2. *Василинчук В.* Правове регулювання банківського кредитування суб'єктів підприємницької діяльності // Право України. — 2001. — № 7. — С. 36—39.
3. *Івахненко В. М.* Курс економічного аналізу : навч. посібник. — 4-е вид., випр. і допов. — К.: Знання, 2004. — 190 с.
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368 зі змінами і доповненнями (www.portal.rada.gov.ua).
5. *Папуша А.* Правова основа банківського кредитування // Вісн. Нац. банку України. — 2000. — № 12. — С. 45—46.
6. *Чайковський Я.* Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування // Банк. справа. — 2005. — № 2. — С. 36—47.
7. *Щиборщ К.* Потребительский кредит: западный опыт и перспективы развития в России // Банк. технологии. — 2000. — № 9. — С. 64—70.
8. <http://www.rusipoteka.ru/publications/matovnikov-1.htm>.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2008 р.